

Bondeupproret i Skåne 1811 (Klågerupskravallerna)

Text och bild: Bengt Jansson

Som den minnesgoda läsaren av *Lv Fyringen* erinrar sig, skrev vi i föregående nummer om det **Mörnerska husarregementet** (senare Kronprinsens husarer), som var en del av det svenska kavalleriet. Delar av detta regemente med generallöjtnant Hampus Mörner i spetsen har huvudrollen i denna historia.

Klågerup ligger 10 km öster om f.d. Lv 4 kaserner i Husie. I anslutning till slottet stod den sista i en serie av sammanstötningar mellan landsbygdsbefolkningen och myndigheter i Skåne. Befolkningen var innerligt trötta på alla betungande inskrivningar av militärt manskap som pågick – **måttet var rågat**. En större bondeskara om ca 800 personer hade förskansat sig på Klågerups sätesgård och där vägrat skingra sig. En truppstyrka från Kronprinsens husarer med generallöjtnant Hampus Mörner som anförare, angrep den 15 juni 1811 bondeskaran varvid ett trettio-tal personer dödades.

Bakgrund

I början av 1800-talet pågår en större förändring av det svenska samhället. Napoleonkrigen var i sitt slutskede, Sverige hade fått en ny kronprins 1810, Jean Baptiste Bernadotte.

Jordbruksreformer

Därutöver hade det s.k. enskiftet påbörjats i Skåne 1803, vilket starkt påverkade och oroadе landsbygds-

befolkningen. Syftet med enskiftet var att förbättra jordbrukets lönsamhet.

Utskrivning och lottning

Ytterligare oro skapades genom de stora utskrivningar som den dåvarande kronprinsen Jean Baptiste Bernadotte lät genomföra. 15 000 man från Skåne skulle på detta sätt försvara Sverige mot den engelska flottan. Riksdagen beslutade om förstärkning av armén efter förlusterna i kriget mot Ryssland, då Sverige förlorade Finland. Allmän värnplikt föreslogs, men istället fick kungen rätt att ta ut 50 000 man som förstärkning av armén.

Det som gjorde situationen extra betungande var att det 1808, när Ryssland angrep Finland med Napoleons samtycke och Danmark-Norge förklarade krig mot Sverige, hade skrivits ut ett lantvärn med 30 000 soldater. På grund av bristande ledarskap och organisation dog upp till en femtedel av dåliga hygieniska förhållanden. Knappast någon kom att delta i strid.

Oron växer

När myndigheterna våren 1811 påbjöd att 15 000 man förstärkningsmanskap skulle tas ut, vållade detta därför stor oro bland bönderna. Oron växte särskilt i landskap med stora jordegendomar som *Södermanland* och Skåne.

I Skåne vägrade landshövdingen att förhandla med de utsända från socknarna. Den 23 maj 1811 inledes protesterna för att redan den 26 maj övergå till strejk bland lantarbetarna.

Under juni månad vid sockenstämman i byn Slimminge uppmanades alla bönder att möta upp vid mötet i Ystad. Landshövdingen hotade före resan till Ystad att trupp skulle skjuta skarpt om uppbåden kom till Ystad.

En utskickad *ryttmästare* lyckades lugna de antågande och få dem att vända om.

Vid mötet 10 juni framlämnades en protestskrivelse, som man ville ha uppläst och att den skulle tas till protokollet. Landshövding von Rosen avfärdade emellertid skrivelsen.

En *professor* Rosensköld satte sig i samtal med bönderna och fick veta att deras enda önskemål var att få tala med *landshövdingen* och erbjuda sig att likt *Gotlands allmoge* lära sig *exercis*, att själva kläda och föda sig mot villkor att de slapp strida utomlands och att den sedvanliga roteringen skulle inkallas först. Större delen av bondedelegationen återvände hem, men en mindre del blev kvar. Landshövding von Rosen avvisade alla krav.

Plundringar och oroligheter

Böndernas svar på myndigheternas bemötande kom den 13 juni. Oroligheterna började ta fart i södra Skåne. Denna dag plundrades godset Svaneholm. Vid Everlöv, Simontorp, Rydsgård, Svenstorp, Näsbyholm slott, Brodda, Torup, Häckeberga, Hyby, Gärdslöv och Klågerup samlades bönder i tusental. Mobiliseringen bland bönderna fortsatte emellertid i sydvästra Skåne. I *Torup* samlades 1500 man. De församlade sände representanter till landshövding von Rosen, men istället för att ta emot dem lät von Rosen häkta de utsända och meddelade genom militären att uppbådet skulle få svar dagen efter. Bon-

deskaran begav sig då till Klågerups sätesgård där de förskansade sig i ladugården beväpnade med *hötjugor* och liar, några med bössor.

Från *Malmö* anlände generalmajor *Hampus Mörner* med en styrka på 150 man och två kanoner. Bönderna ställde kravet att godsägarna, prästerna och storbönderna också skulle bidra till försvaret, men någon dialog kom inte till stånd.

Mörner ställde upp sin styrka framför gården där det fanns ca 800 man kvar. Ett skott hördes från gården och militären svarade då med att öppna eld. Husarerna visade ingen pardon utan ”högg ner och slog med sablarna åt alla håll så att marken färgades röd av blod”.

Som om inte detta var nog öppnade man eld med kanoner och handvapen och ”sköt till måls på dem och nedhögg dem för blott tidsfördriv” som ett samtida vittne uttryckte sig.

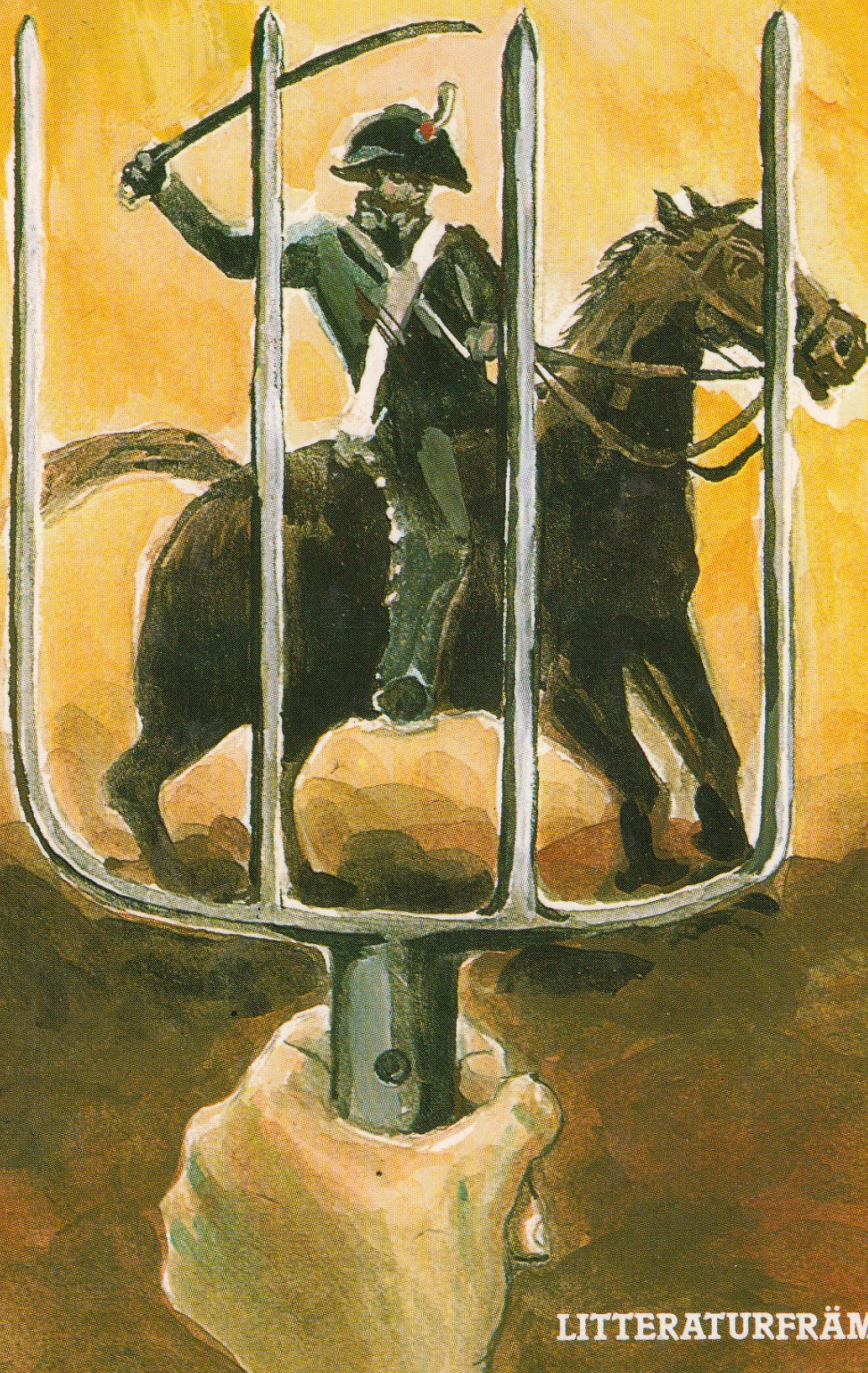
Hur många som fick sätta livet till vet ingen med säkerhet. Militären uppgav officiellt att trettio personer dödats och cirka sextio sårats samt 395 tillfångatogs, varav majoriteten spärrades in på Malmöhus fästning.

Kronprinsens husarer återvände i triumf till Malmö med generalmajor Mörner ridande i täten.

Tore Zetterholm

Vi möts vid Ryngge

ROMAN

LITTERATURFRÄMJANDET

Tore Zetterholm

Vi möts vid Rynge

Året är 1811. Bland de fattiga småbönderna, särskilt i Skåne, rådde stort missnöje. De samlades till häftiga protester mot inkallelser till krigstjänst. I hopar drev de från slott till slott, plundrade förråd och vinkällare och satte skräck i länsmän och adelsfröknar. Budkavle gick med kallelse till samling vid Rynge, varifrån den stora marschen skulle starta.

I den spännande romanen om denna blodiga, men föga kända "revolution", som ändå kom av sig och rätteligen snarare borde kallas vår första lantarbetarstrejk, står Petrus Timmelin, en person som funnits i verkligheten. Bokens författare har spårat honom i gamla kyrkböcker och skildrar åskådligt hans person och kynne — en besvärlig bråkmakare i myndigheternas ögon, men en lidelsefull förkämpe för de fattiga och förtryckta. Det är spännande att följa hur bilden av Petrus Timmelin blir alltmer tydlig genom de fakta från hans vardagsliv som författaren spårat upp och kan avslöja.

En fängslande och till stora delar skakande skildring av fattigdom och förtryck, men också av de problem och samvetskonflikter som följer med aktivt deltagande i protestaktioner mot överheten. Problem som återfinns även bland dem som i våra dagar deltar i aktioner för rättvisa och jämlikhet.

LITTERATURFRÄMJANDET

Cirkapris inb. 62: — inkl. moms

VID
BÖNDEUPPRORET
DEN 15 JUNI 1811
STUPADE CA 23
DRÄNGAR OCH
BÖNDER PÅ
KLÄGERUPS GÅRD
DE JORDADES HÄR
PÅ DENNA AVSIDES
BELÄGNA PLATS
STENEN RESTES 1991 AV
BARAGILLET

HR